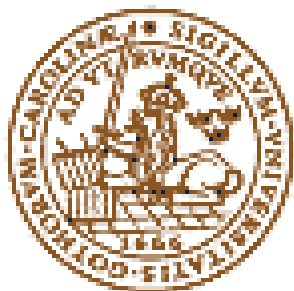

Socialhögskolan vid Lunds Universitet
SOPA63
VT - 2008

”Ett hem utan en gamling, är som ett hus utan pelare”

En kvalitativ studie om hur sent-i-livet-invandrare integreras i det svenska samhället

Handledare: Anna-Lena Strid
Författare: Rola Khalil

ABSTRACT

More recently, the number of elderly immigrants has increased. This means that Sweden is faced with new challenges. The purpose of this study was to illustrate how the elder immigrants general situation in Helsingborg looks like, as well as how social workers work to integrate this target group. Furthermore, I wished to have an answer on whether social workers feel that there is a continuing need to be concentrated on the integration of elder immigrants. To get answers to my questions, I have interviewed five social workers in Helsingborg who are working on issues that concern elder and integration. The method I used in this study is qualitative. The theoretical frameworks for this study were cultural pluralism on community level and empowerment on individual level. The conclusion that I drew from the material is that there is no specific integration plan for the elder immigrants. There were, however, facilities for the elder immigrants, such as multilingual staff at the care home as well as availability of information of Swedish rules and standards in home language. Previous research has shown that elder immigrants face difficulties in the new Swedish society, because of the low level of education and socio-cultural level they usually belong. Introduction of the Swedish society is available in the integration process, as well as there are meeting points for the elder immigrants. Even if the will is there to integrate these elder immigrants, the modern and productive society is focused on those of working age. The resources are limited which means that priority must be done and the elder immigrants do not belong to that priority.

Key words: Integration, immigrant, old

Nyckelord: Integration, invandrare, äldre

Innehåll

ABSTRACT.....	2
FÖRORD.....	5
INLEDNING	6
BAKGRUND	6
PROBLEMFÖRMULERING	8
SYFTE	9
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	9
METOD	10
KVALITATIV METOD.....	10
KODNING AV MATERIAL.....	12
VALIDITET OCH RELIABILITET.....	12
URVAL.....	13
INTERVJUPERSONERNA.....	13
AVGRÄNSNING	14
KÄLLKRITIK.....	14
FÖRFÖRSTÅELSE	15
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	15
TEORI.....	17
KULTURELL PLURALISM	17
EMPOWERMENT	18
GRUNDLÄGGANDE MÅL OCH PRAXIS.....	19
EMPOWERMENT FÖR GRUPPER	19
KRITIK MOT EMPOWERMENT	20
CENTRALA BEGREPP	20
INTEGRATION	20
INVANDRARE	21
ÄLDRE	22

TIDIGARE FORSKNING	23
ATT INVANDRA PÅ ÄLDRE DAGAR.....	23
VILKET ÄR MOTIVET?.....	24
SOCIOKULTURELL BAKGRUND.....	24
ÄLDRE INVANDRARES SITUATION I SVERIGE.....	25
KULTURKROCKARNA - ETT FAKTUM.....	26
INTEGRATIONEN I SVERIGE	26
ANALYS OCH RESULTAT	28
ÄLDRE INVANDRARE I HELSINGBORG - HUR HAR DE DET?	28
KULTURELL PLURALISM - FÖR VEM?	29
KULTURKROCKAR	29
HUR INTEGRERAS ÄLDRE INVANDRARE?	30
KOMMUNALA TJÄNSTER - ETT TECKEN PÅ INTEGRATION?	31
FINNS INTRESSET ATT INTEGRERA?.....	32
ÄLDRES INTEGRATION - EN SAMHÄLLSVINST ?.....	33
FORTSÄTTA INTEGRERA ELLER NÖJA SIG?	34
SAMMANFATTNING	36
REFERENSLISTA.....	37
LITTERATUR	37
INTERNET.....	38
BILAGOR	39
INTERVJUFRÅGOR.....	39
INTRODUKTIONSBRÄV	41

FÖRORD

Att skriva förordet är att blicka tillbaka. Många frågor och idéer har förblivit outforskade då de inte kunnat hålla resan genom denna uppsats. Under resans gång har många nya funderingar väckts för att ställas inför en lämplig teori som kunde bära min empiri så att rimliga slutsatser skulle kunna dras. Till att uppnå detta bidrog många personer. Först och främst vill jag tacka alla som outtröttligt har läst mina texter och delgett mig med sina värdefulla synpunkter. Ett stort tack till alla intervjupersoner, för utan deras medverkan hade denna uppsats inte kunnat genomföras. Tack till min handledare, Anna-Lena Strid.

INLEDNING

Som inledningen har jag valt att ge dig som läsare en inblick i den svenska invandrapolitikens historia, för att lättare följa den röda tråden i texten. Detta följs av en problemformulering, syfte samt frågeställningar jag ämnar besvara i senare kapitel.

BAKGRUND

SVENSK VÄLFÄRDSPOLITIK OCH INVANDRARFRÅGAN

Doktoranden Lars-Erik Hansen (2001, sid 108) redogör, i sin avhandling om svensk invandrapolitik, att den svenska invandrapolitikens historia började med att under efterkrigstiden tog Sverige emot en massiv arbetskraftsinvandring från många håll i världen men främst från Europa. 1968 befann sig Sverige i en lågkonjunktur och påföljande påfrestningar föranledde att en ny lag, som krävde arbetstillstånd av alla utomnordiska invandrare före inresan till Sverige, skärpte arbetskraftsinvandringen.

Lena Södergran (2000, sid 18) omtalar i sin avhandling att invandringen till Sverige fortsatte även efter 1968s reglering på grund av en fortsatt flykting- och anhöriginvandring samt nordisk arbetskraftsinvandring. Södergran utvecklar vidare att invandringen således övergick under 1970-talet från att ha utgjorts av en arbetskraftsinvandring till att domineras av en flykting och anhöriginvandring.

Hansen (2001, sid 109) påtalar att debatten om välfärd och jämlikhet snarare handlade om ekonomisk och social jämlikhet än om invandrarnas ursprungsidentitet eller etnisk jämlikhet. Politikernas diskussion om invandrarnas behov av anpassning tenderade att dölja krav på etnisk jämlikhet eller valfrihet för invandrarna att bevara och utveckla sina ursprungsidentiteter. Pluralismen ansågs därmed berikande, där människor med skilda språk, religioner eller kulturer borde få statens stöd och då mer och varaktigt leva sida vid sida istället för att helt gå upp i varandra, enligt Hansens mening (2001, sid 187).

FRÅN INVANDRINGSPOLITIK TILL INTEGRATIONSPOLITIK

Södergran (2000, sid 45) framhåller att riksdagen beslutade i slutet på 1990 talet om en omprövningsprocess från invandrapolitik som riktar sig till hela befolkningen. Således får alla lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Vidare menar Södergran att regeringen betonar på så vis att det bör vara behovet och inte invandrarskapet som ska motivera eventuella stödåtgärder.

ÅTERVANDRINGSPOLITIK

Insatser för att underlätta för flyktingar att återvända till sina hemländer fanns redan år 1947. Motivet var att man ville undvika en situation där befolkningens status försämrades till följd av ett ökat antal *”arbetsoförmögna utlänningar, som falla fattigvården till last”*. Flyktingarna lockades således med hjälp av ekonomiska bidrag att återvända till hemlandet. Dessutom menar Södergran (1998, sid 20) att svenska politiken upplevde en moralisk konflikt mellan integrations- respektive återvandringsinsatser, därför att det gav intryck av att invandrare och flyktingar enbart är tillfälliga gäster.

NYA RIKTLINJER - VALFRIHETSMÅLET

Riksdagen beslutade 1986 om att lägga fast nya invandrapolitiska riktlinjer. De invandrapolitiska riktlinjerna var ett resultat av Invandrapolitiska kommitténs utvärdering av invandrar- och minoritetspolitiken. Riktlinjebeslutet omfattade valfrihetsmålet, med vilket politikerna avsåg att markera det svenska samhällets vilja att se kulturell och språklig särart som en tillgång för både samhället och individer (Södergran, 1998, sid 26).

SVERIGE IDAG

Sveriges har cirka 1,7 miljoner människor invandrat sedan 1950 samtidigt som cirka 0,9 miljoner svenska och utländska medborgare utvandrat, enligt doktoranden Lena Södergran (2000). Från år 2000:s beräkningar är var tionde person född i utlandet och en ännu större andel har släkt med utländsk bakgrund (ibid. sid 1). Beräkningar från år 2007 visar att antalet

invandrare uppgå till 99 485 (Internet 1). Förutsägelsen för in- och utvandring är att denna trend mot en allt mer mångkulturellt blandad befolkning fortsätter. Det innebär, enligt Södergran (2000), att år 2020 troligen är var sjunde person född i ett annat land än Sverige .

PROBLEMFORMULERING

Hur kommer det sig att vissa människor integreras snabbare än andra? Varför kan en del människor glida in i ett nytt samhälle, som om de halkat på bananskal in i det främmande helt obemärkt? Många invandrare har hittat vägen hit till detta avlånga land. Men långt ifrån alla kan anses vara eller känna sig integrerade. Media skriker om invandrarungdomarnas problem och än fler omtalar kvinnors förtryckta situation. Organisation och myndighet efter den andre försöker jämt och ständigt tackla dessa problem, som tycks ha trillat in i det svenska samhället allteftersom invandrarantalet ökar. Men en del invandrar grupper tycks förbli i skymundan. De äldre är ett exempel.

Statistiken visar att det idag finns cirka 100 000 invandrapensionärer i Sverige och att deras situation varierar beroende på kunskaper i svenska, klass, kön, utbildning och kulturell bakgrund. Mötet med det moderna samhället ställer tydligen personer som invandrat till Sverige i hög ålder inför svåra prövningar (Songur, 1996, sid 28). Jag ställer mig frågande till hur socialarbetare arbetar för att integrera sent-i-livet-invandrare av två anledningar, dels för att den målgruppen är relativt outforskad och dels för att den målgruppen växer till antalet och därför behövs studier i ämnet.

Till och från Sverige har många in- och utvandrat. Olov Svedelid (2000) menar att alla härstammar från många olika slags folk och nationer. Världen skall ligga öppen, tycker han. Men för att världen skall ligga öppen så ska människor kunna leva ömsesidigt med varandra, utan att klassklyftor skapas eller att en del känner sig utanför samhället som helhet. Det är ingen idé att världen skall ligga öppen om inte det finns någon som arbetar för att riva de kulturella och sociala hindren som kan uppstå i mötet med mångkulturalism.

SYFTE

Syftet med denna uppsats är att belysa sent-i-livet-invandrarnas situation samt hur socialarbetare i Helsingborgs stad arbetar för att integrera dem.

FRÅGESTÄLLNINGAR

De frågeställningar jag har för avsikt att besvara är följande:

1. Hur ser integrationssituationen ut för personer som invandrat i hög ålder generellt i Helsingborg?
2. Hur arbetar man i Helsingborgs stad med att integrera personer som invandrat till Sverige i hög ålder?
3. Anser socialarbetare i Helsingborg att det finns ett fortsatt behov av att integrera personer som invandrat till Sverige i hög ålder ur ett samhällsperspektiv respektive individperspektiv?

METOD

I kommande kapitel redogör jag för vilken metod jag använt mig av i min analys av empirin men även hur jag samlat in material och data för att kunna uppfylla mitt syfte och besvara mina frågeställningar. Som läsare får du även ta del av mina överväganden samt struktur för uppsatsen.

KVALITATIV METOD

Genom att ha använt mig av en kvalitativ undersökning har jag i denna uppsats fått en djupare förståelse för mina intervjupersoners arbete, hur och varför de utträttas (Halvorsen, 1992, sid 85). Utmärkande för mitt val av metod är de kvalitativa intervjuerna. De djupintervjuer som jag utfört för att komma fram till svar på mina frågeställningar har förutsatt ett förtroligt förhållande mellan mig och den intervjuade. Jag har, i enlighet med Halvorsen, uppmuntrat intervjupersonen att utveckla sina svar. En del av mina frågor har fötts ur själva samtalet. Enligt Trost (2005, sid 7) kan metoden resultatet i ett innehållsrikt material och en upptäckt av intressanta jämförelser.

Då syftet med min uppsats varit att belysa sent-i-livet-invandrarnas situation och hur socialarbetare arbetar för att integrera dessa, har det lämpat sig med en kvalitativ metod, då jag försökt förstå ”människors sätt att resorna” som Trost beskriver det. (ibid. sid 15).

Mer ingående förklarar Halvorsen (1992, sid 78) att data är av kvantitativ metod om de är mätbara, det vill säga om de kan uttryckas i siffror och tal eller annan mängdterm. Kvalitativ metod, å andra sidan, är data som berättar något om de icke mätbara egenskaperna hos undersökningsenheterna, till exempel vad som är typiskt.

Mitt förhållande till den färdigställda empirin har varit, som Halvorsen beskriver det, sensitivt då jag haft ett nära förhållande till informanternas verklighetsuppfattning genom enkla och raka frågor samt möjlighet till följdfrågor. Det har inneburit att intervjun har utvecklats successivt utan att vara bestämd på förhand (1992, sid 81). Hade jag använt mig av en kvantitativ metod hade den inhämtade informationen varit förutbestämd utan att

intervjupersonen för den delen kan påverka vilken typ av information som ska inhämtas. En kombination av de olika undersökningssätten hade varit intressant att använda i en större och mer omfattande studie, vilket tiden jag har inte medger till.

Det jag ser som positivt i den kvalitativa intervjun är att bortfallet blir således mindre. En del av de jag intervjuat har till en början verkat tveksamma, men i mötet med mig har jag kunnat övertyga dem till att fullfölja intervjun och personkemin har fungerat. Det anser jag i likhet med Halvorsen(1992, sid 89). Nackdelen jag kan se är ifall inte personkemin skulle ha fungerat. Förutom personkemin är det heller inte säkert att jag garanteras sanningsenliga svar då risken med kvalitativ metod till skillnad från kvantitativ innebär en större risk att frågorna ställs annorlunda från det ena intervjutillfället till det andra (ibid.).

Intervjuns innehåll påverkar även kommunikationsprocessen. Vissa ämnen som, i mitt fall är, integration är politiskt känsliga och intervjupersonen kan hålla inne med vissa tankar och värderingar som denne egentligen tycker (Andersson, 2001, sid 180). Det styrker även bristen i tillförlitligheten av intervjumaterialet då intervjupersonen svara på ett sätt som denne tror intervjuaren vill höra (Halvorsen, 1992, sid 89).

Jag kan härmed dra slutsatsen att jag följt de sju stadier i en kvalitativ intervjustudie. Dessa är enligt Kvale (Trost, 2005, sid 29):

1. Tematisering; jag har formulerat ett problem jag vill undersöka.
2. Design; Utformandet av intervjufrågorna (se bilaga 1) samt delgivandet av de regler som gäller vid forskning har även presenterats för de intervjuade.
3. Intervjuandet; Jag har fokuserat på relationen till intervjupersonen och försökt skapa en så trevlig och personlig miljö som möjligt.
4. Överför till bearbetnings form; Intervjuerna är inspelade, vilket innebär att de är tillgängliga för bearbetning och analys.
5. Bearbetning och analys; med de teoretiska ramarna som grund har jag bearbetat och analyserat det insamlade materialet
6. Resultat; resultatet är presenterat i de senare kapitlen
7. Rapportering; utgör denna färdigställda uppsats.

KODNING AV MATERIAL

För att analysera mitt insamlade material har jag använt mig av det Halvorsen (1992, sid 133) beskriver som kodning av hela satser eller meningar. Det innebär att jag intresserar mig för vissa uttryckssätt som väcker min nyfikenhet och som jag sedan ”matchat” ihop med teoretiska synsätt eller kopplat till bakgrund och tidigare forskning.

VALIDITET OCH RELIABILITET

Validitet och reliabilitet måste värderas på ett annorlunda sätt i studier med kvalitativ inriktning jämfört med studier med kvantitativ inriktning. Inom kvalitativ forskning kan tillförlitligheten inte skattas med siffror. Validitet och reliabilitet i studier med kvalitativ inriktning handlar om att kunna beskriva att man har samlat in och bearbetat data på ett systematiskt och hederligt sätt (Internet 2).

Validitet syftar till hur bra samband det finns mellan de teoretiska och empiriska avsnitten i uppsatsen (Halvorsen, 1992, sid 113). Att mina intervjufrågor och svar håller sig inom ramen för syfte och frågeställningar talar för en högre validitet. Ytterligare en sak som gör uppsatsen mer relevant är att jag anser att jag har fått fram information i enlighet med uppsatsens syfte. *Reliabiliteten* å sin sida syftar till hur pålitliga mätningarna är. Med hög reliabilitet menas att det går att få fram samma resultat med exakt samma metod. En svårighet med att få fram hög reliabilitet vid kvalitativa intervjuer är att det som framgår i intervjuerna beror på vilka intervjupersonerna är, i vilket sammanhang jag intervjuar dem samt hur min egen prestation ser ut. Dessa faktorer är föränderliga och besvärliga att upprepa och förutsätter en låg reliabilitet för undersökningen. De inspelade intervjuerna ger mig å andra sidan möjlighet att gå tillbaka till materialet vilket höjer reliabilitetshalten i min empiri (ibid. sid 111).

SNÖBOLLSPRINCIPEN

Studiens fokus kring arbete inom integration och äldre omsorg har styrts urvalet. Jag har praktiserat på Vård och Omsorgsförvaltningen i Helsingborgs stad vilket har varit till stor nytta i mitt urval av intervjupersoner. Då jag under skrivandets gång var aktiv i ett projekt kallat *Inblick Europa* har andra medlemmar anställda vid Utvecklingsnämnden och andra

sociala myndigheter även de varit till hjälp för att hänvisa mig till lämpliga intervjupersoner. Projektet *Inblick Europa* har till syfte att bygga broar mellan socialarbetare och studenter i Helsingborgsstad och i andra städer runtom i Europa.

Jag har använt mig av den så kallade snöbollseffekten som urvalsmetod. Det innebär att en informant har gett mig namn på andra informanter som kan vara lämplig att intervjua (Halvorsen, 1992, sid 102). Nackdelen med snöbollseffekten är att jag på så vis låter någon annan dra slutsatsen vem som är lämplig intervjuperson och således avspegla ett specifikt synsätt. Fördelen med snöbollseffekten är att jag som utomstående saknar inblick i slutna miljöer så som dessa myndigheter innebär och att det faktiskt är en rekommendation från någon som är hemmastadgad i sitt kontaktnät.

URVAL

Intervjupersonerna värvades via personliga kontakter från Vård och Omsorgsförvaltningen samt Utvecklingsnämnden i Helsingborgs stad. Två av intervjupersonerna, en man och en kvinna, är från Utvecklingsnämnden, ytterligare en man och en kvinna är från Vård och Omsorgsförvaltningen. Utöver dem är en manlig politiker även deltagande i intervjuerna. Alla nämnda intervjupersoner arbetar inom Helsingborgs kommun. En intervjuperson tillfrågades men återkom aldrig med svar, då intervjun skulle hålla över intranätet. Betydelsen av bortfallet anser jag inte ha varit avgörande men skulle tro att denna intervjuperson hade kunnat ha en viktig del i materialet även om hon allena inte är representativ för hur socialarbetarna i Helsingborgsstad arbetar med integrering av sent-i-livet-invandrarna. Med tanke på hennes arbetsbakgrund skulle hon kunnat delge bra med information om sent-i-livet-invandrarnas allmänna situation.

INTERVJUPERSONERNA

Nedan följer en kortfattad presentation av intervjupersonernas ålder, kön, utbildning samt arbetsplats.

Intervjuperson A är en kvinna som närmar sig 60 år och arbetar på Vård och Omsorgsförvaltningen sedan nio år tillbaka. A är utbildad socionom.

Intervjuperson B arbetar inom Kommunalrådet och har varit politiskt aktiv sedan 1993. B är en man i 45 årsåldern med en polisutbildning i grunden.

Intervjuperson C är en manlig handläggare på Utvecklingsnämnden med en gymnasial KY-utbildning i grunden. Han har arbetat ca 15 år med integrationsfrågor och befinner sig runt 50 årsåldern.

Intervjuperson D arbetar även hon på Utvecklingsnämnden. Hon har en fil kandidat examen i sociologi, språkligvetenskap samt pedagogik. D har arbetat ca 15 år med integrationsfrågan och är cirka 60 år.

Intervjuperson E är i 30 årsåldern och har arbetat med äldrefrågan på Vård och Omsorgsförvaltningen sedan ett år tillbaka. E är en man och har en kemiteknisk utbildning inom processindustrin på gymnasienivå i grunden.

AVGRÄNSNING

Med anledning av att integrationsfrågan är vid och obegränsad har jag valt att avgränsa mig till att fokusera uppsatsskrivandet till att avhandla integration av personer som invandrat till Sverige i hög ålder. Geografisk kommer uppsatsen att enbart omfatta Helsingborgs stad i och med tidsbegränsningen.

KÄLLKRITIK

Att förhålla sig källkritiskt är att granska alla påståenden kritiskt och rensa bort det som anses ohållbart (Thurén, 2004, sid 16).

Det har sannerligen inte varit helt lätt att hitta litteratur och tidigare forskning inom termen integration av sent-i-livet-invandrare. Artiklar, avhandlingar, uppsatser, statistik, litteratur och allt däromkring har varit snål med information som lämpar sig till mitt syfte. Jag är därför

medveten om att den referenslista jag har, hade kunnat göras längre om min problemformulering och frågeställningar varit annorlunda. En referens som återkommer i delkapitlet tidigare forskning är huvudsakligen en sammanfattning av ett ofantligt antal forskningar kring ämnet integration av sent-i-livet-invandrare. Om mina resurser inte vore begränsade, hade jag kunnat gå djupare på referensens använda källor och djupare grundat på den tidigare forskningen. Fastän jag är medveten om att källorna är något för få, så är de hållbara i relation till uppsatsens syfte och frågeställning.

FÖRFÖRSTÅELSE

Förförståelse innebär att vi inte uppfattar verkligheten enbart med våra sinnen, utan den bygger på värderingar och önsketänkande. Det är av stor vikt att vara medveten om sin förförståelse, eller med andra ord, sina förutfattade meningar (Thurén, 2004, sid 53).

Med ovanstående resonemang kring förförståelse anser jag att jag är relativt nollställd i ämnet integration av sent-i-livet-invandrare. Just att ämnet är ganska utforskat kan ligga till grund till min omedvetenhet kring ämnet. I övrigt anser jag att jag har förhållit mig objektiv till materialinsamlingen då jag inte väntat mig några förutfattade svar av intervjupersonerna.

ETISKA ÖVERVÄGANDEN

För att genomföra intervjuerna och sammanställa empirin har jag följt de forskningsetiska principerna som fastslagits av Humanistiska samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR). Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet ingår i de fyra forskningsetiska principerna.

I enlighet med informationskravet har jag informerat om uppsatsens syfte och vad intervjupersonernas uppgift går ut på. Information om att deltagande är frivilligt och kan avbrytas när så önskas är även skriftligen omnämnt i det personliga brevet (se bilaga 2) som skickats ut till samtliga deltagare. Inga intervjuer har skett utan den enskildes uttalade samtycke.

Det insamlade materialet är enbart avsett att användas i syfte att fullända uppsatsen samt att alla deltagare garanteras fullständig anonymitet så uppgifterna inte går att härledas till ursprungskälla, så som det föreskrivits i Personuppgiftslagen (1998:204).

Liksom Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor förespråkar har materialinsamlingen utförts med respekt för människovärdet.

TEORI

I detta kapitel redogör jag för de teoretiska perspektiven med vilka jag valt att se och analysera min empiri. Jag har använt mig av å ena sidan *kulturell pluralism*, då det klargör Sveriges och myndigheternas syn på integrationsfrågan ur ett samhällsperspektiv. På en mer individinriktad nivå valde jag att använda mig av *empowerment*, eftersom det perspektivet tydliggör hur intervjupersonerna arbetar med integration. Detta följs av ett del kapitel där centrala begrepp definieras ingående för att du som läsare ska kunna vara införstådd på den använda definitionen i uppsatsen.

KULTURELL PLURALISM

Med en kort definition beskriver Anthony Giddens (2007, sid 559) att kulturell pluralism, tillhörande de antirasistiska och ickediskriminerande teorier, innebär ”*samexistens mellan flera subkulturer på lika villkor i ett givet samhälle*”.

I ett större sammanhang presenterar Giddens (2007, sid 238) kulturell pluralism som en modell utav tre för etnisk integration. Fördelen med kulturell pluralism är att det skapar en utveckling där subkulturer erkänns och accepteras samt ges samma status och samma rättigheter. Etniska skillnader ska respekteras och betraktas som viktiga delar av nationens liv, förklarar han vidare.

Malcolm Payne (1997) å sin sida skildrar kulturell pluralism ur ett synsätt som godtar att det i många samhällen finns en mångfald av etniska grupper. Vidare utvecklar han att varje etnisk grupp håller mer eller mindre fast vid sina kulturella mönster. Detta menar Payne ska uppmuntras och att alla kulturer är viktiga. Därav utvecklas en policy som inriktas på ett mångkulturellt samhälle, där spridning av alla kulturernas kunskaper och erfarenheter uppmuntras. Det mångkulturella samhället är en bekräftelse på den verklighet som mångfald innebär. På så vis får individer möjlighet att bevara sin särpräglade kultur och tradition samtidigt som de integrerar andra kulturella drag som finns i samhället. Denna typ av kunskap passar bättre med den mångfald som samhället rymmer (Payne, sid 332).

Giddens (2007, sid 238) reflekterar avslutningsvis över att europeiska ledare för etniska grupper lagt stor vikt vid pluralismen som en realistisk väg att gå. Att åstadkomma statusen ”*olika men jämlika*”, som Giddens uttrycker det, kräver stora insatser och är fortfarande ett avlägset mål.

EMPOWERMENT

Den tidigare nämnda forskaren inom socialt arbete, Malcolm Payne (1997, sid 353), förklarar här att empowerment, som även diskuteras tillhöra kategorin radikala teorier, har som syfte att hjälpa klienterna att få makt över beslut och handlingar som rör deras eget liv. Detta uppnås genom att stärka klientens självförtroende samt den egna förmågan att använda makten men även genom att flytta över makten från omgivningen till klienten. Empowerment används allt mer i samband med självbestämmande och öppenhet i andra teorier som rör socialt arbete, menar Payne.

På liknande sätt hävdar Kieffer (1984) att empowerment innehåller delar som går ut på ökat självförtroende, att man förhåller sig kritiskt gentemot omgivningen samt att man utvecklar personliga och gemensamma resurser så att de kan användas i sociala och politiska aktioner (ibid. sid 356).

Payne (1997, sid 354) upplyser vidare att en politisk empowerment däremot strävar efter att lägga ansvaret på individer för att de ska tillgodose sina behov, men med det outtalade målet att begränsa statens insatser och kostnader. Payne hävdar att det är manipulation och att det bör undvikas när empowerment implementeras i det sociala arbetet.

Under 1980-1990 talen formulerades för första gången fullt utvecklade idéer om empowerment. Bland Paynes beskrivning av empowerment framgår att Russell-Erlich & Rivera (1986) menar att ett främjande av empowerment för förtryckta grupper utgör en viktig reaktion på de trender i det politiska och ekonomiska livet som bidrar till förtrycket. Empowerment har därför blivit ett allt viktigare synsätt när det gäller social utveckling (ibid. sid 354).

GRUNDLÄGGANDE MÅL OCH PRAXIS

I enlighet med Rees (1991) är det grundläggande målet med empowerment social rättvisa, ökad trygghet för människorna samt större politisk och social jämlikhet via ömsesidigt stöd och kollektivt lärande (Payne, 1997, sid 356).

I en formulering beskrivs tre principer för praxis som rör empowerment (Payne, 1997, sid 364):

- *Kontextualisering* innebär starkare fokus på klientens egen förståelse av sitt "sociala vara".
- *Empowerment* är en process genom vilken socialarbetaren stödjer klienterna så att de kan identifiera de möjligheter som kan bidra till att deras behov tillgodoses.
- *Kollektivering* har fokus på en minskning av upplevelser av isolering och att man hjälper klienterna att knyta relationer till andra personer. Upplevelsen av denna form av socialisation skapar ett starkt egenvärde hos klienterna.

EMPOWERMENT FÖR GRUPPER

Grupparbete kan emellertid vara en del av empowerment genom att det skapar demokratiska och humanistiska värderingar, menar Mullender & Wards (1991). I en undersökning gjord av Gutiérrez (1995) fann han att medvetandehöjande grupper stärker den etniska medvetenheten hos individerna från en minoritetsgrupp, vilket får dem att ändra uppfattning om sina problem och om hur de skulle kunna förändra sin situation (Payne, 1997, sid 356-357).

Empowerment kan även vara ett lämpligt alternativ i arbete med exempelvis äldre personer. Ömsesidigt stöd i vuxen ålder gör det möjligt för människor att dela med sig av erfarenheter som rör stämpling och stigmatisering och kan även motverka isolering (ibid).

Empowerment -inriktat arbete med barn kan bygga på att barnen identifierar sig med vuxna som har makt och möjlighet att påverka och ta ansvar för sin situation, menar Hegar (1989).

Barnen blir således en del av en tradition där empowerment värderas högt samt där de engagerar sig i beslutstagande (Payne, 1997, sid 361).

KRITIK MOT EMPOWERMENT

Empowerment är en motsägelsefull funktion på grund av att om makten ges av en organisation eller en individ så sker detta utifrån en maktposition, hävdar Jack (1995). Empowerment ska inte förväxlas med det som kallas ”*enablement*” (bemyndigande) som är det som socialarbetare gör då de hjälper organisationer att skaffa sig makt, sammanfattar Jack (Payne, 1997, sid 360).

CENTRALA BEGREPP

INTEGRATION

Enligt nationalencyklopedin (1992, sid 499) står integrering inom samhällsvetenskapen för en process som leder till att skilda enheter förenas. Termen integrering används bland annat om processer, genom vilka ett samhälle bildas och bevaras eller genom vilka flera samhällen förenas med varandra till större enheter, i detta fall svensk integration.

Vidare följer i beskrivningen av ordet integrering att inom den klassiska samhällsvetenskapen förekommer två förklaringar till hur och varför samhällenas olika delar är och förblir förenade. Den ena förklaringen är att integrerade samhällen bygger på att deras medlemmar har gemensamma värden, i första hand förmedlade genom skola, religion och massmedier. Enligt den andra förklaringen är integration en effekt av arbetsdelning och specialisering. Arbetsdelning leder till uppdelade verksamheter men även till en starkare integration, eftersom specialisering medför ökat beroende av annan produktion. I denna mening kan alltså samhällelig uppdelning och integration vara två sidor av samma process (ibid. sid 499).

Den klassiska sociologin tänker sig vidare att det finns en maximalt balanserad integration, det vill säga om integrationen inom ett socialt system blir alltför stark får systemet svårt att anpassa sig till förändrade yttre förhållanden och att införliva nya element. Enligt beskrivningen av nationalencyklopedin (1992, sid 499) kan exempelvis invandrare ha svårt att finna sig till rätta i alltför starkt kulturellt och ekonomiskt integrerade samhällen.

Fortsättningsvis förklaras att i studier av internationell migration och etniska relationer används integration för att symbolisera de sociala processer genom vilka minoriteter, t ex invandrade etniska grupper, slussas in i och blir delaktiga av det nya samhället de flyttat till. Det kan gälla deras arbets- och bostadsmarknad eller deras sociala, kulturella och politiska liv (NE, 1992, sid 499).

INVANDRARE

Definitionen av invandrare är förknippad med flera problem menar Welat Songur (2002, sid 17) i sin jämförande avhandling om äldre invandrare. Ett av problemen, förklarar han vidare, är att definitionen inte är entydig och används på olika sätt både i vardagliga sammanhang och i en offentlig statistik eller myndighetsspråk. Begreppet kompliceras ytterligare av att invandrare inte är en homogen grupp.

I Sverige ersattes den tidigare benämningen utlänningar med invandrare i slutet av 1960-talet. I statistiska sammanhang och i myndighetsspråk används födelse-land och medborgarskap för att kartlägga begreppet invandrare. I benämningen invandrare ingår utrikes födda som själva har invandrat och som har folkbokförts i Sverige, personer med utländskt medborgarskap och personer födda i Sverige med svenskt medborgarskap men med minst en förälder född utomlands (Songur, 2002, sid 17).

Songur vidare utvecklar problematiken med den formella benämningen av invandrarskapet med att tillägga att invandrarbegreppet och dess användning har ifrågasatts för att det anses förstärka ett vi-och-dem tänkande (ibid. sid 18)

Sammanfattningsvis kan man skilja mellan två indelningsgrunder, den formella och den subjektiva, menar Songur (2002, sid 19). Den formella inbegriper entydiga mått, till exempel medborgarskap, födelse-land samt vistelsetid i värdlandet. Problemet med dessa kriterier, påstår Songur, är att de endast upplyser om personers formella status men inget om hennes etniska eller religiösa tillhörighet. Den andra, subjektiva, indelningsgrunden är att det i vardagslivet ofta är egenskaper som yttre utseende, exempelvis hårfärg eller klädstil som avgör om man uppfattas som invandrare. Sådana kategoriseringar bygger oftast på generaliserade stereotyper om vad och hur en invandrare är (ibid.).

ÄLDRE

I Socialstyrelsens rapport om *socialt arbete bland äldre* skriver författaren Sauer (2007, sid 15) att i det stora flertalet av artiklarna problematiseras inte vare sig ålder, åldrande eller äldre som målgrupp. Utgångspunkten tycks vara ett slags allmän vardagsuppfattning om vilka som utgör gruppen äldre.

Vidare menar Sauer i sin rapport att i några andra artiklar utgår man från 65 år som en norm eller så utgår man från beräkningar om förväntad livslängd i populationen och hur stor andel av befolkningen som inom en snar framtid kommer att tillhöra gruppen äldre, dvs. 65 år eller äldre.

En annan indelning som görs är ”äldre äldre”. Indelningen i äldre äldre görs ofta i kombination med utgångspunkten att äldre är de som är minst 65 år. Åldersgränsen för de ”äldre äldre” är i flertalet av artiklarna satt vid 85 år och i något fall vid 80 år, enligt Sauer (2007, sid 15).

TIDIGARE FORSKNING

Följande kapitel innehåller tidigare forskning inom ämnet invandring i hög ålder. Forskningen baseras på en studie gjord av Sandra Torres som är Fil. Dr. och vikarierande universitetslektor i sociologi vid Mälardalens Högskola. Då utbudet på tidigare forskning varit knappt är Torres studie heltäckande varför den innehåller en sammanställning av tidigare forskning i ämnet kring integration av sent-i-livet-invandrare, som jag haft svårt att, med det begränsade utbudet på tid och pengar, på egen hand hitta.

ATT INVANDRA PÅ ÄLDRE DAGAR

Det finns två kategorier som invandrare kan delas in i. Den första kategorin baseras på vad invandrarna har för bakgrund och motiv till invandring. Den andra kategorin består av gemensamma nämnare som underlättar eller hindrar deras integration. För att Sverige ska fatta beslut rörande vilka former för integration som ska väljas är det av vikt att veta vilken roll dessa gemensamma nämnare spelar (Torres, 2002, sid 339).

När det talas om invandrare omfattas tre kategorier: arbetskraftsinvandring, flykting- och anhöriginvandring. Anhöriginvandringen används som benämning för människor som invandrat till Sverige för att gifta sig eller leva tillsammans med en person som redan är bosatt i landet. Bland anhöriginvandrarna finns en del som invandrat på äldre dagar och går under benämningen äldre invandrare. Äldre invandrare kan även inbegripa personer som kom till Sverige som unga och som har åldrats här som invandrare (ibid, sid 339-340).

”Äldre invandrare” gruppen svarar för den minsta delen av invandringen till Sverige. 2,9 % av alla som invandrat till Sverige var 65 år eller äldre enligt en undersökning gjord av SCB under åren 1991 och 2000 (ibid. sid 340).

VILKET ÄR MOTIVET?

Av Torres studie (2005, sid 341) framgår att invandrarnas motiv för migration är en viktig orsak för hur de ska lyckas anpassa sig till det nya landet. Gruppen ”sent-i-livet-invandrare”, som Torres uttrycker det, har många olika och ibland okända motiv för invandringen till Sverige. Det finns en endaste undersökning gjord av Hajighasemis från 1994 som anger vilka motiv som ligger bakom några av de äldres motiv till flyttning.

De flesta mönster tyder på att vissa sent-i-livet-invandrare antas ha någon form av personlig anknytning. Det innebär att de äldre ofta är föräldrar till tidigare invandrade personer som nu etablerat sig i Sverige. Socialstyrelsen och Invandrarverket (1991) har sammanställt en rapport som styrker att äldre invandrare kommer till Sverige för att förena sig med sina vuxna barn (ibid. sid 342).

Enligt Torres (2002, sid 343-344) finns det fyra slags anknytningsmotiv;

- 1) Kulturrelaterat motiv som exemplifieras med att barn som, i den kultur de härstammar från, förväntas ta hand om sina föräldrar när de blir gamla.
- 2) Åldersrelaterat motiv innebär att tidigare invandrade barn, vars gamla föräldrar behöver sådan hälsovård som Sverige kan ge.
- 3) Ekonomiska motiv. För äldre som kommer från ett annat land där pensionssystemet är svagt utvecklat eller obefintligt är utvandringen ett sätt att dels återförenas med sina barn och dels få en ekonomisk trygghet.
- 4) Praktiska skäl så som önskan att vara nära sina barn och trygga sin framtid vid eventuella behov av hjälp från både barn och det svenska skyddssystemet.

SOCIOKULTURELL BAKGRUND

Skillnader mellan de olika samhällen som äldre invandrare kommer från och det svenska samhälle de kommer till, tas i beaktning när deras situation efter invandringen studeras. Majoriteten av dem invandrare som kommit till Sverige i hög ålder är främst från Mellanöstern, Bosnien och före detta Jugoslavien (Torres, sid 345). En rapport från Socialstyrelsen och Invandrarverket (1991) om populationen äldre invandrare rapporterade att

traditionella samhällen betraktar sina äldre på ett gynnsammare sätt än vad industrisamhällen gör. De äldre som invandrar från traditionella samhällen till moderna samhällen har svårare att anpassa sig till den statusförlust de emellanåt kan uppleva i det nya landet. Cowgills och Holmes (1972) teori förklarar att industrisamhällen fäster större betydelse vid människors ”marknadsvärde”. När åldringsprocessen börjar innebär det vanligen att personen ifråga inte längre har ett marknadsvärde i samhället. Traditionella samhällen, å sin sida, ser inte åldrandet vare sig som en början eller slut på ett visst skede i livet (ibid. sid 345).

Förutom skillnader mellan samhällena, finns det andra bakgrunds relaterade faktorer som också påverkar dessa människors nuvarande situation. Tidigare sysselsättning, yrke, utbildningsnivå och socialgruppstillhörighet är några exempel på sådana faktorer. Utifrån Torres studie går att konstatera att utbildningsnivån är låg bland de flesta sent-i-livet-invandrare, vilket förklarar den bristande kunskapen i svenska. Vad gäller den sociala gruppstillhörigheten har studier visat att det finns de invandrare som tillhör arbetar/medelklassen men även medel-/överklassen. Att det är delade meningar på frågan om socialtillhörighet är för att studier om sent-i-livet-invandrare är väldigt knapphändiga (Torres, 2002, sid 346).

ÄLDRE INVANDRARES SITUATION I SVERIGE

Som tidigare nämnts tycks många personer som invandrat i hög ålder ha kommit till Sverige därför att de velat återförenas med sina vuxna barn som invandrat tidigare.

Forskningsrapporter från Torres studie (2002, sid 346) visar att denna återförening tycks för de äldre innebära att bo tillsammans med de vuxna barnen. I fråga om boendet kan antydast att många av dessa äldre faktiskt bor själva eller med make/maka. Enligt Hajighasemi (1994) berodde detta på påfrestningar som familjerna lever under till följd av oförutsedda konflikter familjen emellan. Därmed avfärdar Hajighasemis forskningsresultat den vanliga uppfattningen om att sent-i-livet-invandrare bor i utvidgade familjer.

KULTURKROCKARNA - ETT FAKTUM

Migrationsprocessen tycks i viss utsträckning skapa svårigheter i det förhållande som dessa gamla kommit hit för att återuppta, det vill säga förhållandet med de vuxna barnen.

Påfrestningar som invandring på äldre dagar kan orsaka är bland andra auktoritetsförlust som de gamla upplever när de inte behärskar svenskan och inte är bekanta med den svenska normen. Det leder till "ett ombyte av roller" orsakat av kulturkrockarna (ibid. sid 347).

Att invandra på äldre dagar tycks även vara förenat med vad Torres kallar "upplösningsprocess". Det gäller särskilt dem vars hemkultur skiljer sig avsevärt från den svenska. Songur (1992) påstår att "upplösningsprocessen" och isolering går hand i hand. Många sent-i-livet-invandrare har efter invandringen känt sig ensamma, längtat hem och lidit av psykiska problem (ibid. sid 348).

INTEGRATIONEN I SVERIGE

Det finns åtskilliga faktorer som underlättar eller försvårar en invandrares möjlighet att integreras i Sverige. Forskning presenterad i Torres (2002, sid350) studie konstaterar att tidigare forskning att invandrares tidigare utbildning, graden av sociala och kulturella skillnader mellan hemlandet och Sverige, samt motiv för invandringen kan underlätta eller försvåra integrationen i det nya samhället. Dessutom styrker sociologiska studier att det finns samband mellan högre utbildningsnivå och en invandrares förmåga till integration. Till skillnad från de som invandrat i tidig ålder har de äldre invandrarna svårare att integreras. Svårigheterna beror på de äldres oförmåga att smidigt ta in den nya miljöns livsstil, normer och synpunkter samt de problem de tycks ha att lära sig behärska det nya språket (ibid. sid 351). Hon fastslår vidare att vissa av dessa sent-i-livet-invandrare saknar tillgång till miljöer där de på ett naturligt sätt kan regelbundet umgås med svenskar i exempelvis skolor och på arbetsplatser.

Bland forskare inom områden som behandlar invandring och minoritetsfrågor är det välkänt att frivilliga invandrare i allmänhet anpassar sig lättare än ofrivilliga. Som tidigare nämnt, antas de flesta sent-i-livet-invandrare i Sverige ha kommit hit som anknytningsfall, vilket innebär att de betraktas som frivilliga invandrare. Dessa invandrare ser emellertid inte möjlighet i flytten, därför att deras beslut att migrera har att göra med en önskan om att återförenas med tidigare utvandrade familjemedlemmar. För dessa äldre är utvandringen således ett nödvändigt ont för att inte bli övergivna (Torres, 2002, sid 351).

ANALYS OCH RESULTAT

I denna del av uppsatsen skall jag sammanställa mitt egenhändigt insamlade material där jag presenterar resultatet för sent-i-livet-invandrarnas allmänna situation, hur de integreras, betydelsen av integration av sent-i-livet-invandrare och om det fortsatta behovet av att lyfta fram frågan om de gamla invandrarna.

ÄLDRE INVANDRARE I HELSINGBORG - HUR HAR DE DET?

En klar majoritet av respondenterna anser att personer som invandrat till Sverige i hög ålder har det *”rätt så besvärligt”*, som någon av dem uttryckte det. Bemärkelsen besvärligt innefattar att dessa äldre inte behärskar det svenska språket, som även Torres (2002, sid 346) styrker och förklarar med den låga utbildningsnivån bland sent-i-livet-invandrare. Kommunikationshindret har lett till utanförskap och varit en av orsakerna till varför de inte kommer inte i samhället.

”Detta är ett problem och ger isolering”(intervjuperson E)

En annan säger:

”Faktiskt, att de inte kan språket och att de har svårt att acceptera att där kommer hemvård som inte kan deras språk och andra matvanor (...)”(intervjuperson A)

För att åtgärda kommunikationsproblematiken menar en av socialarbetarna att det behövs mer personal i vården som är flerspråkig, då de gamla går tillbaka till det egna hemspråket i samband stigande ålder och växande demens. I bilaga tre finns tabell över de språk som talas på de olika vårdboendena runtom i Helsingborg.

KULTURELL PLURALISM - FÖR VEM?

Den kulturella pluralismen uppmuntrar idén om ett mångkulturellt samhälle där människor med skilda språk, religioner eller kulturer lever i samförstånd sida vid sida istället för att helt gå i varandra (Hansen, 2001, sid 187). Samtidigt som en av de tre grundläggande målen inom empowerment synsättet innebär att skapa trygghet för dessa människor är det inte applicerbart, enligt intervjuperson B, då det i längden är tragiskt för Helsingborgs utveckling (Payne, 1997, sid 356):

”Du kan klara dig ganska bra på arabiska i Helsingborg, kan prata med arabiska samhällen, handla i en arabisk affär. Kortsiktigt är det bra att man känner tryggheten som ny men långsiktigt för stadens utveckling är det olyckligt”(intervjuperson B)

Å andra sidan visar detta exempel just på resultatet av valfrihetsmålet som Södergran (1998, sid 26) lyfter upp i sin avhandling; att markera det svenska samhällets vilja att se kulturell och språklig särart som en tillgång för både samhället och individer.

KULTURKROCKAR

Att flytta till ett annat land i hög ålder innebär många gånger en krock. En krock med det nya samhällets normer och värderingar. Däribland kan det upplevas för invandrare som invandrat till Sverige i hög ålder att hierarkin rubbas på grund av att barnen, som har lättare än äldre att bygga nätverk, går om sina gamla. Detta fenomen förklaras med hjälp av auktoritetsförlusten som de gamla känner när rollerna mellan föräldrar och barn skiftas (Torres, 2002, sid 347).

Torres antydning (2002, sid 351) att sent-i-livet-invandrare saknar tillgång till miljöer där de kan umgås med medlemmar av värdlandets kultur, som hon uttrycker det, möter motsättning av en av respondenterna som ställer sig positivt inställd till dessa äldres situation:

”Det är lätt för dem. Det finns föreningar dit de kan gå, spela kort och träffas. Föreningar är någon sorts ventil där de kan snacka”(intervjuperson C)

En annan av de intervjuade bekräftar att:

”Grupper med många äldre har vi satsat extra på.(...) Då kom många äldre. SFI (svenska för invandrare, egen parantes) passade inte då för deras nivå - de kunde inte följa med. De hade inte mycket kontakt med omvärlden. Vi kontaktade röda korset där de fick prata med dem, sy.

Få lite sysselsättning. Då det blev omorganisation så att via ABF(arbetarnas bildningsförbund, egen parantes) fixade vi grupper som kunde lära sig överlevnadssvenska, vardagssvenska. Det har fått de från att inte ha kunnat göra något till att vara mer självständiga” (intervjuperson D)

Slutsatsen av en sådan medvetandehöjande grupp stärker, i enlighet med Gutiérrez (1995) och den empowerment inriktade teorin, den etniska medvetenheten hos individerna från en minoritetsgrupp, vilket ska få dem att ändra uppfattning om sin situation och se möjligheter för hur de kan förändra den (Payne, 1997, sid 356-357).

HUR INTEGRERAS ÄLDRE INVANDRARE?

Det har varit tvetydigt hur socialarbetare i Helsingborgs stad arbetar för att integrera personer som invandrat till Sverige. Dels beror det på att intervjupersonerna är från olika myndigheter som på ett direkt eller ett indirekt plan arbetar med äldre samt integration. Det naturliga första steget att integreras är att introduceras in i det svenska samhället genom introduktionsperiod. Det finns ett så kallat basblock, vilket ger information om samhällsrättigheter, regler och normer, på två veckor på hemspråk som finns att hitta på intranätet. Tidigare fanns informationen på enkelsvenska men sedan fick myndigheten tänka efter och därmed började informera på det egna hemspråket. Två av de tillfrågade menade att det arbetas efter principen att anställa personal som är flerspråk och som har kompetens inom mångkulturalitet.

Ett annat sätt att arbeta med att integrera personer som invandrat till Sverige i hög ålder är enligt följande uttalande:

”Hur vi kan kompensera de äldre att få bättre nätverk genom att bilda mans och kvinnogrupper där man kan prata om barn uppfostran med andra svenska familjer. Få åka

iväg på internat och ventilera sina synpunkter. Faddernätverk mellan svenska och invandrarfamiljer”(intervjuperson C)

Det ovannämnda exemplet belyser det möjliggörande det innebär för sent-i-livet-invandrarna att dela erfarenheter som berör frågor om stämpling och stigmatisering och som kan motarbeta isolering (Payne, 1997, sid 361). I och med att tidigare forskning visat att många av sent-i-livet-invandrare mår psykiskt dåligt och tenderar att känna sig ensamma innebär denna form av socialisation att egenvärdet stärks (Torres, 2002, sid 348). Dessutom utgör dessa grupper en minskning av upplevelser av isolering samtidigt som det hjälper de gamla att knyta relationer till andra personer (Payne, 1997, sid 364).

KOMMUNALA TJÄNSTER - ETT TECKEN PÅ INTEGRATION?

Samtliga intervjuade är eniga om att andelen äldre invandrare som tar emot kommunala tjänster är relativt låg jämfört med infödda svenskar. Orsaken till detta härrör från den starka familjekulturen som invandrare förhåller sig till.

”Man vill inte blanda in främmande människor. Vill inte att främmande ska komma och tvätta de äldre. Från invandrarnas kultur finns att barnen inte ska lämna de äldre i samhällets hand, annars försöker man in i det längsta att klara sig själva. Det viktigaste är närheten till sina släktingar och att det är släktingar som ska ta hand om dem”(intervjuperson D).

Sverige som politiskt land har gett sina invånare en möjlighet i vilken utsträckning de vill integreras. Att etniska skillnader ska respekteras och betraktas som viktiga delar av nationens liv, såsom Giddens (2007, sid 238) förklarar kulturell pluralism, är en värdegrund i den svenska demokratin. Giddens återger att i västvärlden har ledare för etniska grupper lagt stor vikt vid pluralismen som en realistisk väg att uppnå *alla olika alla jämlika* - principen (ibid). Att etniska grupper håller fast vid sina kulturella mönster har inte visat sig uppmuntra äldre invandrare att utnyttja den kommunala hjälpen som erbjuds i form av hemtjänst, färdtjänst samt exempelvis vårdboenden (Payne, 1997, sid 332).

”Jag tror faktiskt det beror lite på att det fortfarande så har de mycket anhöriga som sköter dem. Många kvinnor idag är inte ute i arbetslivet. Utan kanske sköter sin gamle mamma eller

sin gamle svärmor, att de kvinnorna som inte kommit ut i arbetslivet får ta den här bördan”

(intervjuperson A)

Torres (2002, sid 346) studie visar på att det är en myt att många av de som invandrat till Sverige i hög ålder bor med sina barn. Rådanden konflikter med barnen har lett till att de gamla faktiskt bor själva eller med make/maka och således inte överensstämmer med följande uppfattning:

”I Sverige har vi ett kallt förhållningssätt till våra äldre. Vi sätter in dem på äldreboende istället för att bo i generationsboende som invandrarna” (intervjuperson B)

FINNS INTRESSET ATT INTEGRERA?

Integration är ett högst personligt definierat begrepp. Svaren om integration har skiftat utefter den definition som intervjupersonen bär på. För en del kan frågan om integration väcka anstöt då det helst inte ska se ut som att en del målgrupper prioriteras före andra medan andra målgrupper kommer i skymundan (Andersson, 2001, sid 180). Därför kan ett outvecklat svar enligt nedan vara vanligt förekommande:

”Att arbeta med hela integrationsfrågan är en av våra viktigaste frågor”(intervjuperson E)

Att markera prioriteringen är för någon annan en viktig del i integrationsarbetet. Politiskt måste fokus ligga på de som inte kan försörja sig. Den tillfrågade menar här att det är rent av acceptabelt att inte behöva lära sig svenska och hålla sig till sitt eget folk, så länge invandraren har ett jobb och kan försörja sig själv. Att uppmuntra individen till självständighet och ge henne valfriheten att integreras blir således en form av politisk empowerment som Payne (1997, sid 354) hävdar. Det innebär att ansvar ligger på individen att tillgodose sina behov, i detta fall självförsörjning, för att begränsa statens insatser och kostnader. För här behöver, enligt intervjupersonen, inte läggas ner resurser på integration då en enskilde uppfyller kravet att vara självförsörjande.

För en annan intervjuperson ”D” innebär integration av personer som invandrar till Sverige i hög ålder att *det handlar om att skapa ett bra liv för dem när de är gamla, tillsyn och att det inte blir så främmande för dem. Viljan finns. Men man försöker fördela resurserna lika. Det anser den intervjuade vara uppfyllt enbart genom existensen av det svenska välfärdssystemet.*

Slutsatserna av huruvida det finns ett intresse att integrera personer som invandrat till Sverige i hög ålder är vilseledande. För även om det gärna vill komma fram att integrationsfrågan som helhet är en högst prioriterad fråga är det svårt att veta om just den äldre målgruppen av invandrare är en intressant grupp. Till detta tillägger en av de intervjuade följande kommentar:

”Men jag tror inte jag har hört något politiker direkt, de pratar mycket om integration men ..de pratar kanske inte om de äldres behov så precis. Det e väl mer om barnfamiljer och vuxna som vi prata mest om , de i arbetsför ålder”(intervjuperson A)

ÄLDRES INTEGRATION - EN SAMHÄLLSVINST ?

Samtliga respondenter är rörande överens om att integrering av invandrare i hög ålder är gynnande även för kommande generationer invandrare. Det framkommer av intervjumaterialet att integreringen underlättar stödet inom gruppen, med vilket menas invandrargruppen. För att förstå sina barn och barnbarn är det viktigt att invandrare i hög ålder är bekanta med den svenska kulturen. Hur invandrare i hög ålder har det integrationsmässigt har en viss affekt på barn och barnbarnen. En av de intervjuade menar att:

”Kan tänka mig att de yngre mår bättre av att se att de äldre har ett bra liv och mår bra. Att deras sista år har varit värdiga. På det sättet”(intervjuperson D)

Som empowerment inriktat arbete tyder på är denna typ av integration gynnsam för följande generationer till invandrare i hög ålder. Det baseras på att barnen identifierar sig med vuxna som har makt och möjlighet att påverka och ta ansvar för sin situation. Barnen blir en del av en tradition där empowerment värderas högt samt där de engagerar sig i beslutstagande (Payne, 1997, sid 361). För den kulturella pluralismen innebär det, såsom Giddens (2007, sid 559) beskriver det, en början till *”samexistens mellan flera subkulturer på lika villkor i ett givet samhälle”*.

Vidare formulerar intervjuperson ”B” svar på frågan, om det är gynnsamt att integrera äldre invandrare för fortsatt arbete med integrering av yngre generation invandrare, enligt följande:

”Det är en helhet. Äldre har sina nätverk och det är kommunicerande kärn”.

FORTSÄTTA INTEGRERA ELLER NÖJA SIG?

Att arbeta med hela integrationsfrågan är av yttersta vikt för att bryta ned så väl utanförskapet som att motverka främlingsfientliga krafter i samhället. Samtliga av de intervjuade instämmer till att det finns ett behov av att fortsätta arbeta med integrationsfrågan som helhet men även fokusera på invandrare i hög ålder. De äldre måste få känna sig förstådda och att de är en del av samhället de kommit. Det är av vikt att notera här att även i de fall det blir framgångsrikt, så spelar motivationen från sent-i-livet-invandrarna en avgörande roll för hur integrationsprocessen ter sig. Det är en form av ett samarbete, så att säga. Viljan från socialarbetarna att hjälpa till integration samt vilja från de nyanlända att integreras kan resultera i en lyckad integration (Torres, 2002, sid 339).

En av de tillfrågade menar att varje människa ska få ett värdigt slut. Återigen betonas att det är viktigt med kulturkompetens bland vårdpersonal som arbetar med målgruppen äldre invandrare. Behovet finns på individnivå men frågan är snarare om det finns tillräckligt med resurser att investeras på denna målgrupp av invandrare.

”Invandrarna har kommit för att stanna. Ett faktum vi behöver jobba vidare på”

(intervjuperson D)

Ur ett samhällsperspektiv hänvisar en respondent till de mänskliga rättigheterna. I sitt uttalande menar hon att alla ska ha samma möjligheter samt att det för samhället inte är bra med människor som är isolerade och olyckliga för att de kommer från ett annat land och inte har möjlighet att återvända till. Denna respondent uttalar sig i samma linje som riksdagsbeslut som gick ut på att alla ska ha lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund (Södergrans, 2000, sid 45).

Det är även av vikt att de gamla känner sig viktiga och behövda, vilket är en grundprincip i arbetet med empowerment. Det kommer fram av intervjuerna att barnen till dessa invandrare i hög ålder ska kunna knyta an till sin egen kultur. Att påbörja ett projekt som innebär att invandrare i hög ålder exempelvis åker ut på olika bibliotek och berättar om sin kultur, var en tanke som väcktes hos en av intervjupersonerna under intervjun. Inte alla tror på den idén, och det medges av en respondent då hon instämmer till att sent-i-livet-invandrare har andra förutsättningar att integreras än dem som invandrar i tidig ålder (Torres, 2002, sid 351).

”Men det problemet tror jag är att de som kommer från ett annat land, som redan är gamla när de kommer hit, tror jag är väldigt svårt och känna sig som en del av samhället. Jag tror det får vara nästa generation. Jag tror inte att man kan få en människa på 76- över 65 70 år till att känna sig som en, lära sig ett nytt språk och känna det finns kanske vissa som gör det men överlag så tror jag nog att håller sig hårt knutna till sin familj och känner trygghet där”

(intervjuperson A)

I tidigare forskning - kapitlet belyste jag Socialstyrelsens och Invandrarverkets rapport (1991) som drar slutsatsen att traditionella samhällen betraktar sina äldre på ett gynnsammare sätt än vad industrisamhällen gör. Vidare exemplifierade jag det resonemanget med Cowgills och Holmes teori om att industrisamhällen fäster större betydelse vid människors ”marknadsvärde”. Att den gamle inte längre har ett marknadsvärde när åldersprocessen anträder bekräftas av följande utsaga (Torres, 2002, sid 345):

”Samhällsekonomiskt perspektiv däremot så tvingas man på prioritera. Det satsas på de arbetsföra. De är framtiden”(intervjuperson B)

SAMMANFATTNING

I detta avslutande kapitel ämnar jag att sammanfatta vad jag, under uppsatsen gång, kan dra för slutsatser från det sammanställda resultatet.

Rent generellt går inte att dra någon slutsats om hur sent-i-livet-invandrares allmänna situation ser ut i Helsingborgs stad. En del av respondenterna kan tycka att sent-i-livet-invandrarna har det bra, medan andra respondenter tvärtom kan anse att dessa äldre lever isolerat och har det besvärligt i mötet med det nya svenska samhället. Tidigare forskning konstaterar att sent-i-livet-invandrare inte har särskilt lätt för att integreras, på grund av diverse faktorer däribland sociokulturella. Utbildningsnivån som fastslagits vara låg bland sent-i-livet-invandrare anses vara en orsak till den bristande kunskapen i svenska och som följd utgör ett hinder i integrationsprocessen (Torres, 2002).

Vidare vad beträffar hur socialarbetare arbetar med att integrera sent-i-livet-invandrare är även det skiftande beroende på vem som svarar. Någon av respondenterna refererar till att det svenska välfärdssystemet är integrerande nog, medan någon annan anser att det finns introduktionsprogram för nya invandrare. Ur ett tredje synsätt konstateras att det finns mötesgrupper som har som syfte att ge dessa sent-i-livet-invandrare en möjlighet att få dela tankar om det nya svenska samhället. Hur lätt det är för sent-i-livet-invandrare att integreras beror mestadels på de sociala och kulturella skillnaderna mellan det gamla och det nya landet. Ju högre samhällsklass och utbildningsnivå en invandrare tillhör, desto godare förutsättningar har dem att integreras, visar tidigare forskning (Torres, 2002).

Avslutningsvis är allt integrationsarbete som utförs av stor vikt för det svenska samhällets välmående. Målgruppen sent-i-livet-invandrarna växer vilket ställer krav på nya integrationsplaner anpassade just för den målgruppen. Även om viljan finns att satsa på sent-i-livet-invandrarna så innebär det moderna och produktiva samhället att de arbetsföra står i strålkastarljuset. Då resurserna är begränsade måste prioriteringar ske men det innebär inte att sent-i-livet-invandrarna får klara sig bäst de kan. Hemtjänst och vårdboenden rustas med personal som i allt högre grad är mångspråkiga och mångkulturellt kompetenta, allt för att alla ska få vara olika men ändå jämlika (Giddens, 1997).

REFERENSLISTA

LITTERATUR

Andersson, Bengt-Erik (2001) *Som man frågar får man svar*, Göteborg, Elanders Digitaltryck

Giddens, Anthony (2007) *Sociologi*, Lund, Studentlitteratur

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Hansen, Lars-Erik (2001) *Jämlikhet och valfrihet. En studie av den svenska invandrapolitikens framväxt*, Stockholm, Almqvist & Wiksell International

Lag (2003:460) om etikprovning av forskning som avser människor

Nationalencyklopedin (1992) *HIM-ISSK. Nionde bandet*. Höganäs, Bokförlaget Bra Böcker AB

Payne, Malcolm (1997) *Modern teoribildning i socialt arbete*, Stockholm, Natur och Kultur

Personuppgiftslag (1998:204)

Sauer, Lennart (2007) *Socialt arbete bland äldre. Forskning, utbildning, praktik – en pilotstudie*. Artikel nr: 2007- 123- 5, Socialstyrelsen

Socialstyrelsen & Statens Invandrarverket (1991). *En mångkulturell äldreomsorg*. Stockholm.

Songur, Welat (1996) *Äldre invandrare i tre europeiska städer - livsvillkor i ett jämförande socialpolitiskt perspektiv*, FoU-rapport 1996:26, Stockholm, Tryckgruppen AB

Songur, Welat (2002) *Välfärdsstaten, sociala rättigheter och invandrares maktresurser*, Stockholm, Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga institutionen

Statistiska Centralbyrå (1990-2000). *Befolkningsstatistik Del 2: inrikes och utrikes flyttningar*. Stockholm.

Svedelid, Olov (2000) *Alla är vi invandrare eller utvandrare*. Mölndal, Cura-Läseleket

Södergran, Lena (1998) *Återvandringens problematiken och svensk integrationspolitik. Senare decenniernas intresse- och värderingsförskjutning*. Umeå, Merge

Södergran, Lena (2000) *Svensk invandrar- och integrationspolitik. En fråga om jämlikhet, demokrati och mänskliga rättigheter*. Umeå, Umeå universitets tryckeri

Thurén, Torsten (2004) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö, Liber

Torres, Sandra (2002) Att invandra till Sverige på äldre da'r: integrationsmöjligheter för 'sent-i-livet' invandrarna I *Socialvetenskaplig tidskrift nr 4*, Göteborg, Forsa

Trost, Jan (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Lund. Studentlitteratur

Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund. Studentlitteratur

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska riktlinjer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

INTERNET

Internet 1: Statistiska Central Byrån, (2007) *Invandrare och utvandrare efter kön. År 2000-2007*. <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SaveShow.asp>, 2008-05-08

Internet 2: Gunnarsson Ronny PhD (2002) *Validitet och Reliabilitet*. <http://infovoice.se/fou/bok/10000035.htm>, 2008 - 05-08

BILAGOR

Bilaga 1

INTERVJUFRÅGOR

Inledning:

Vad går ditt arbete ut på ?

Vad är integration för dig?

Generella frågor

Hur ser du på integrations situationen i Helsingborg generellt?

Vilka målgrupper anser du satsas det mest på?

Hur satsar man på dem och varför just de/n målgruppen/ -erna?

Finns det andra grupper Ni anser är intressanta att arbeta med?

Specifika frågor

Hur ser situationen ut för äldre invandrare i Helsingborg?

Hur arbetas det med målgruppen äldre invandrare på din arbetsplats?

Vilken kunskap har äldre invandrare om sina rättigheter i Sverige när det gäller färdtjänst, social hemhjälp, socialhjälp, hjälpmedel i hemmet o.s.v. tror du?

Vilket behov finns av information och på vilket sätt skall den ges?

Inte allt för många äldre invandrare tar emot kommunala tjänster så som hemvård, vårdboenden. Vad kan det bero på, enligt din uppfattning?

Upplever du att det finns intresse ”uppifrån” att integrera äldre invandrare?

Anser du att genom att integrera äldre invandrare gynnas arbetet med den yngre generation invandrare?

Avslutande fråga

För ett framtida Sverige, finns det ett behov av att integrera de äldre invandrarna ur ett individperspektiv och ett samhällsperspektiv?

INTRODUKTIONSBRÄV

Hej!

Mitt namn är Rola Khalil och jag går sjätte terminen utav totalt sju på Socionomutbildningen vid Lunds Universitet på Campus Helsingborg. För närvarande ska jag skriva en C-uppsats som ska avhandla hur socialarbetare i Helsingborgsstad arbetar för att integrera personer som invandrat till Sverige i hög ålder.

För att genomföra detta är jag tacksam för Ert deltagande i intervjuerna. De uppgifter ni delger mig kommer att behandlas efter de strikta etiska reglerna som gäller vid forskningsarbete. Det innebär att Ni har rätten att förhålla Er anonymt samt att uppgifterna enbart kommer att användas till uppsatsens ändamål. Ni kan när som helst avbryta intervjun om så önskas.

För att göra det lättare för mig och bekvämt för Er kommer intervjun att spelas in på band, men givetvis har Ni rätten att avstå från det om så önskas.

Vid eventuella frågor eller tankar kan ni kontakta mig på rola.khalil.038@student.lu.se eller ringa på 0739-494743.

Tack på förhand!

Vänligen,

Rola Khalil, Helsingborg